

χώρες αποδείχθηκε ότι το ποσοστό τῶν μαθητῶν πού καθυστεροῦν σ' ὅλα τὰ μαθήματα κυμαίνεται μεταξύ τοῦ 1 — 5%. Τὸ μεγαλύτερο ποσοστό παρατηρεῖται στὶς περιοχές πού ἔχουν χαμηλὸ πολιτιστικὸ ἐπίπεδο. Συνήθως ὅμως ἡ καθυστέρηση παρουσιάζεται στὰ γλωσσικὰ μαθήματα καὶ στὰ μαθηματικά.

Κατὰ τὴν ἐπιλογή τῶν διανοητικῶς καθυστερημένων παιδιῶν πρέπει νὰ λαμβάνονται σοβαρὰ ὑπ' ὄψει τὰ ἐμπόδια καὶ τὶς δυσκολίες πού πρέπει νὰ ἀντιμετωπισθοῦν. Πρῶτα - πρῶτα τὸ ἕνα test διαφέρει ἀπὸ τὸ ἄλλο στὴν κατασκευὴ καὶ στὴν ἀξιοπιστία. Ἀκόμη εἶναι δύσκολο νὰ κἀνη κανεὶς μιὰ πλατεῖα ἔρευνα γιὰ νὰ ἀνακαλύψῃ ὅλα τὰ παιδιά τῆς κατηγορίας αὐτῆς. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν ἔγιναν πολλές ἔρευνες γιὰ τὸ πρόβλημα τῶν παιδιῶν αὐτῶν. Ἀκόμη ὑπάρχουν ἀπατηλὰ πορίσματα ἀπὸ θεωρητικὲς ἔρευνες πού ἢμπορεῖ νὰ μᾶς ὀδηγήσουν σὲ λαθεμένες ἀποφάσεις κατὰ τὴν ἐπιλογή τῶν διανοητικῶς καθυστερημένων μαθητῶν.

Μέχρι τώρα χρησιμοποιήθηκαν τρεῖς τύποι, ἢ καλύτερα, τρεῖς μορφές ἐρεύνης. Κατὰ τὴν πρώτη μορφή γίνεται ἐκτίμηση τῶν περιπτώσεων διανοητικῆς καθυστέρησης σὲ περιοχές πού πιστεύουμε ὅτι εἶναι ἀντιπροσωπευτικὲς καὶ τὰ συμπεράσματά μας ἔχουν γενικὸ κύρος. Ἡ ἢ ἔρευνα ἐπεκτείνεται σὲ μιὰ μεγάλη περιοχὴ μὲ χρησιμοποίησι ὁμαδικῶν μεθόδων. Ἡ τέλος γίνεται ἐντατικὴ μελέτη ἐνὸς τυχαίου δείγματος ἀπὸ ἕνα μεγάλο γκρούπ.

Ἡ μορφή τῆς μελέτης ἀντιπροσωπευτικῶν περιοχῶν ἢμπορεῖ νὰ ἐφαρμοσθῇ ὅταν θέλουμε νὰ ἐξετάσουμε γενικὰ τὶς ἱκανότητες ἢ γιὰ νὰ μελετήσουμε τὴ διανοητικὴ καθυστέρηση. Στὴ Μ. Βρετανία ἔγινε χρῆσι τῆς μορφῆς αὐτῆς. "Ὁμως πρέπει νὰ ἔχουμε ὑπ' ὄψει μας ὅτι τὰ πορίσματα ἀπ' αὐτὲς τὶς ἔρευνες ὑπόκεινται στὰ λάθη τῶν tests καὶ ἄλλων παραγόντων καθὼς καὶ σὲ λάθη κατὰ τὴν ἐρμηνεία τῶν δεδομένων.

Οἱ ἀποδείξεις πού προέρχονται ἀπὸ τὶς ἔρευνες ἀναμφίβολα εἶναι ἀξιόλογες ἀλλ' ὄχι τέλειες. Εἰδικὰ λάθη γίνονται καὶ κατὰ τὶς ἔρευνες σὲ μεγάλες περιοχές καὶ κατὰ τὴν ἐντατικὴ μελέτη τῶν τυχαίων δειγμάτων. Διότι κατὰ τὶς πλατεῖες ἔρευνες χρησιμοποιοῦνται ὁμαδικὰ tests γιὰ τὴν ταυτόχρονη ἐξέταση μεγάλου ἀριθμοῦ μαθητῶν καὶ τὰ ἐκ τῶν ὁμαδικῶν tests ἀποτελέσματα δὲν εἶναι πάντοτε ἀξιόπιστα. Ἡ ἐξέταση τυχαίων δειγμάτων μὲ τὴ χρῆσι ἀτομικῶν μεθόδων μελέτης εἶναι μεγάλης ἀξίας γιὰ τὴν ἀπόκτησι μιᾶς γενικῆς εἰκόνας τῆς κατανομῆς τῆς νοημοσύνης, ἀλλ' ὁ ἀριθμὸς τῶν διανοητικῶς καθυστερημένων παιδιῶν εἶναι μικρὸς καὶ ἢμπορεῖ νὰ γίνουν λάθη κατὰ τὴν ἐπιλογή τῶν δειγμάτων. Ἀπὸ ἔρευνες πού ἔγιναν σ' ἄλλες χώρες βρέθηκε ὅτι τὸ ποσοστὸ τῶν διανοητικῶς καθυστερημένων παιδιῶν τῆς σχολικῆς ἡλικίας κυμαίνεται μεταξύ τοῦ 1 καὶ τοῦ 3%. Κατὰ τὸν προγραμματισμὸ τῆς στοιχειώδους καὶ μέσης ἐκπαιδεύσεως πρέπει νὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψει σὰν πιθανὸ ποσοστὸ διανοητικῶς καθυστερημένων τὸ 1,5%. Ἀκόμη πρέπει νὰ ἔχουμε ὑπ' ὄψει μας ὅτι τὸ ποσοστὸ τῶν διανοητικῶς καθυστερημένων ἀγοριῶν εἶναι μεγαλύτερον ἀπὸ τὸ ποσοστὸν τῶν διανοητικῶς καθυστερημένων κοριτσιῶν.

Ἡ ἀντιμετώπιση τοῦ προβλήματος τῶν λόγω τῶν πολλῶν ἀπουσιῶν καθυστερημένων μαθητῶν.

Τὸ πρόβλημα τῶν παιδιῶν ἐκείνων πού χωλαίνουν στὴ σχολικὴ ἐρ-

γασία ἐπειδὴ γιὰ πολλοὺς καὶ διαφόρους λόγους ἀπουσίασαν γιὰ πολὺ χρονικὸ διάστημα ἀπὸ τὸ σχολεῖο, δὲν ἀντιμετωπίζεται σοβαρὰ στὴν σημερινὴ ἑλληνικὴ ἐκπαιδευτικὴ πραγματικότητα. Σὲ πολλὲς περιπτώσεις ὁ δάσκαλος συνιστᾷ στοὺς γονεῖς τοῦ μαθητοῦ νὰ τὸ βοηθήσουν μὲ ἰδιαίτερα μαθήματα γιὰ νὰ καλύψῃ τὰ κενὰ καὶ ἄλλοτε ὁ ἴδιος προσπαθεῖ νὰ δώσῃ κάποια βοήθεια. Στὶς περισσότερες περιπτώσεις οἱ μαθηταὶ αὐτοὶ ἀφίνονται στὴν τύχη των, μόνοι χωρὶς βοήθεια, γιὰ νὰ καλύψουν τὰ κενὰ στὴ μόρφωσί των. Καὶ στὸ τέλος τῆς σχολικῆς χρονιάς ἄλλοι ἀπ' αὐτοὺς προβιβάζονται στὴν ἀνώτερη τάξη καὶ ἄλλη μένουν στάσιμοι. Καὶ ὅμως πρέπει καὶ στὴν πατρίδα μας τὸ πρόβλημα τῶν παιδιῶν αὐτῶν νὰ ἀντιμετωπισθῇ κατὰ τρόπο ἐπιστημονικόν. Πρῶτα - πρῶτα θὰ πρέπει ὁ δάσκαλος νὰ διαγνώσῃ (καὶ αὐτὸ εἶναι εὐκόλο) τίς ἐλλείψεις καὶ τὰ κενὰ ποὺ παρουσιάζει στὴ μάθηση ἓνας μαθητὴς ποὺ ἀπουσιάζει γιὰ πολὺ χρονικὸ διάστημα ἀπὸ τὸ σχολεῖο. Ἡ διάγνωση εἶναι δύσκολη ὅταν ὁ μαθητὴς κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀπουσίας μεταγγράφηκε σ' ἄλλο σχολεῖο. Δυσκολώτερες γιὰ διάγνωση εἶναι οἱ περιπτώσεις τῶν μαθητῶν ἐκείνων ποὺ παρουσιάζουν πολλὲς ἀπουσίες μικρῆς διάρκειας. Καὶ στὶς περιπτώσεις αὐτὲς ὁ ἐπιδέξιός δάσκαλος ἢ μπορεῖ νὰ διαγνώσῃ τίς ἐλλείψεις μὲ τὴ χρῆσι τῶν διαγνωστικῶν tests τῶν tests ἐπιδόσεων καὶ μὲ τὴ χρῆσι ἄλλων tests ποὺ ἢμπορεῖ νὰ ἐπινοήσῃ ὁ ἴδιος ὁ δάσκαλος, καὶ θὰ ἀναφέρονται στὴν καθημερινὴ σχολικὴ πράξι.

Πολλὲς μέθοδοι ἢμπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθοῦν γιὰ νὰ βοηθηθοῦν οἱ μαθηταὶ τῆς κατηγορίας αὐτῆς νὰ καλύψουν τὰ κενὰ καὶ τίς ἐλλείψεις των. Ὅταν ἡ τάξη εἶναι ὀλιγάριθμη ἢμπορεῖ ὁ δάσκαλος νὰ δώσῃ ἰδιαίτερη προσοχὴ στὸν μαθητὴ τῆς κατηγορίας αὐτῆς γιὰ νὰ τὸν βοηθήσῃ νὰ καλύψῃ τίς ἐλλείψεις του. Σ' ἄλλες χώρες ἡ τάξη διαιρεῖται σὲ δύο ἢ τρεῖς ὁμάδες καὶ στοὺς πιὸ ἱκανοὺς δίνεται ἓνα πιὸ πλούσιο σὲ γνώσεις πρόγραμμα καὶ οἱ ὀλιγώτερο ἱκανοὶ συγκεντροῦνται στὴ μάθησι τῶν πιὸ οὐσιωδῶν.

Ἔτσι ὁ ἱκανὸς μαθητὴς ποὺ ἀπουσίασε γιὰ πολὺ καιρὸ ἀπὸ τὸ σχολεῖο μαθαίνει τὰ οὐσιώδη μαζί μὲ τοὺς ὀλιγώτερο ἱκανοὺς καὶ ὅταν καλύψῃ τίς ἐλλείψεις του ἀκολουθεῖ τοὺς πιὸ ἱκανοὺς. Σ' αὐτὲς τίς περιπτώσεις πολὺ καλὰ ἀποτελέσματα φέρει ἡ ἰδιαίτερη βοήθεια ποὺ θὰ προσφέρῃ ὁ δάσκαλος ἢ ὁ διευθυντὴς τοῦ σχολείου.

Ἀκόμη τὸ πρόβλημα τῶν παιδιῶν αὐτῶν ἢμπορεῖ νὰ ἀντιμετωπισθῇ καὶ μὲ κατάλληλη ὀργάνωση τῆς τάξεως καὶ μὲ χρῆσι ἀτομικῶν καὶ ὀμαδικῶν μεθόδων διδασκαλίας. Στὰ πιὸ πολλὰ σχολεῖα τῆς Μ. Βρετανίας ὑπάρχει ἡ τάξη προσαρμογῆς στὴν ὁποία στέλλονται τὰ παιδιά τῆς ὁμάδος αὐτῆς γιὰ νὰ γίνῃ διάγνωση καὶ θεραπεία τῶν ἐλλείψεων ποὺ παρουσιάζουν ὅσο τὸ δυνατὸ στὸν συντομώτερο χρόνο γιὰ νὰ εἶναι σὲ θέσι νὰ γυρίσουν στὴν κανονικὴ των τάξη.

Σ' ἄλλες περιοχὲς τῆς ὡς ἄνω χώρας ἡ τάξη προσαρμογῆς ἀποτελεῖται ἀπὸ 8—9 μαθητὲς ἐνῶ σ' ἄλλες ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν φθάνει τοὺς εἴκοσι (20) καὶ περισσότερους. Εἶναι αὐτονόητο ὅτι ἡ προσαρμοστικὴ τάξη μὲ τοὺς ὀλιγώτερους μαθητὲς εἶναι προτιμότερη, γιατί ἡ θεραπευτικὴ ἀγωγή τελειώνει σὲ συντομώτερο χρόνο καὶ ἔτσι ἱκανοποιοῦνται ὅλες οἱ περιπτώσεις τῶν παιδιῶν ἐκείνων ποὺ ἔχουν ἀνάγκη τῆς θεραπευτικῆς ἀγωγῆς. Ὅταν ὅμως οἱ μαθηταὶ πρέπει νὰ μείνουν στὴν

τάξη προσαρμογῆς γιὰ μερικοὺς μῆνες τότε εἶναι προτιμότερη ἢ πολυαριθμότερη τάξη. Ἐπειτα ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν μιᾶς τάξεως προσαρμογῆς ἐξαρτᾶται καὶ ἀπὸ τῆ βοήθεια πού παρέχεται ἀπὸ τὸν πλησίον λειτουργοῦνται ἰατρο-παιδαγωγικὸ σταθμὸ. Ἄν ὁ ἰατροπαιδαγωγικὸς σταθμὸς δὲν παρέχει ἰκανὴ βοήθεια τότε ἡ τάξη προσαρμογῆς πρέπει νὰ εἶναι ὀλιγάριθμη. Ἀκόμη πρέπει νὰ ἔχωμε ὑπ' ὄψει μας ὅτι ἡ ἀνάγκη δημιουργίας τάξεων προσαρμογῆς ἐξαρτᾶται καὶ ἀπὸ τὸ κοινωνικὸν περιβάλλον τοῦ σχολείου. Ἄν οἱ μαθηταὶ ζοῦν σὲ περιβάλλον ὑγιεινὸ καὶ βοηθοῦνται ἀπὸ τοὺς γονεῖς τους, εἶναι σὲ θέσι νὰ καλύψουν τὰ κενὰ πού δημιουργοῦν στὴ μάθησίν των οἱ ἀπουσίες. Ἐὰν ὅμως οἱ μαθηταὶ ζοῦν σὲ ὄχι τόσο ἀνετο περιβάλλον, εἶναι πολλοὶ ἐκεῖνοι πού ἔχουν ἀνάγκες βοήθειας καὶ φοιτήσεως στὴν τάξη προσαρμογῆς. Στὶς ἀστικές περιοχὲς ἡμπορεῖ νὰ λειτουργεῖ μιὰ τάξη προσαρμογῆς καὶ νὰ δέχεται παιδιὰ ἀπὸ δυὸ ἢ καὶ περισσότερα σχολεῖα. Φυσικὰ μιὰ τέτοια τάξη ἔχει ὄλο τὸ ἀπαραίτητο διαγνωστικὸ ὑλικό, ἤτοι tests διαγνωστικὰ καὶ ἐπιδόσεων καθὼς καὶ βιβλία, σχολικὰ ἐγχειρίδια, χάρτες λεξικά καὶ λοιπὰ σχολικὰ εἶδη. Πολλοὶ μαθηταὶ πού παρακολουθοῦν τὶς τάξεις αὐτὲς χρειάζονται ἰδιαίτερη βοήθεια σ' ὅλα τὰ μαθήματα, οἱ περισσότεροι ὅμως στὰ γλωσσικά καὶ στὰ μαθηματικά. Αὐτοὶ θὰ πρέπει ὅσο τὸ δυνατόν συχνότερα νὰ παρακολουθοῦν συγχρόνως καὶ τὰ μαθήματα τῆς κανονικῆς τῶν τάξεως στὴν ὁποῖα θὰ ἐπιστρέψουν ὕστερα ἀπὸ λίγο χρόνο. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ πρέπει νὰ γίνῃ κατάλληλη ὀργάνωσι τοῦ προγράμματος.

Στὶς ἀγροτικές περιοχὲς παρουσιάζονται δυσκολίες στὴ λειτουργία μιᾶς τάξεως προσαρμογῆς στὴν ὁποῖα νὰ φοιτοῦν οἱ μαθηταὶ πολλῶν σχολείων τῆς περιοχῆς γιατί οἱ ἀποστάσεις εἶναι μεγάλες καὶ ἐλλείπουν τὰ συγκοινωνιακὰ μέσα.

Δὲν ἡμπορεῖ νὰ γίνῃ μιὰ τάξη προσαρμογῆς σὲ κάθε σχολεῖο γιατί τὰ ἀγροτικά σχολεῖα εἶναι ὀλιγάριθμα καὶ ἀκόμη φορτῶνεται μὲ πάρα πολὺ δουλειὰ ὁ δάσκαλος. Ἄλλωστε δὲν ὑπάρχει χρόνος γιὰ τὸ δάσκαλο τῶν ὀλιγοθεσίων σχολείων ν' ἀσχοληθῇ ἰδιαίτερα μὲ τοὺς μαθητὲς αὐτοὺς. Γιὰ νὰ ἐξοικονομηθῇ χρόνος, γιὰ τὸ δάσκαλο τοῦ ὀλιγοθεσίου σχολείου, ν' ἀσχοληθῇ ἰδιαίτερα μὲ τοὺς καθυστεροῦντες μαθητὲς πρέπει νὰ καθιερωθῇ ὁ ἰδιαίτερος δάσκαλος τῆς γυμναστικῆς, τῆς μουσικῆς καὶ τῶν τεχνικῶν μαθημάτων (αὐτὸ ἔχει γίνῃ στὶς προηγμένες δυτικές χῶρες). Τὶς ὥρες πού οἱ ἰδιαίτεροι αὐτοὶ δάσκαλοι ἀπασχολοῦν τὰ παιδιὰ, ὁ δάσκαλος τοῦ σχολείου βρίσκει τὸ χρόνο νὰ δώσῃ ἰδιαίτερη βοήθεια στοὺς μαθητὲς αὐτοὺς. Μιὰ καλὴ λύσι εἶναι ὁ θεσμὸς τοῦ ἐπισκέπτου Παιδαγωγοῦ—Ψυχολόγου ὁ ὁπείος, ἐπισκεπτόμενος τὰ σχολεῖα μιᾶς περιοχῆς κατὰ τακτικὰ χρονικὰ διαστήματα, θὰ ἀρέχῃ στὸ δάσκαλοτὶς ἀπαραίτητες συμβουλὲς γιὰ τὴν καλὴ διάγνωσι καὶ θεραπευτικὴ ἀγωγή. Ἀκόμη αὐτὸς ἡμπορεῖ νὰ δίνῃ διαλέξεις μὲ θέμα τὸν τρόπο ἀντιμετώπισεως τοῦ προβλήματος τῆς ἀγωγῆς τῶν παιδιῶν πού παρουσιάζουν ὀρισμένες ἀνικανότητες καὶ ἀδυναμίες.

Ἡ ἀντιμετώπισι τοῦ προβλήματος τῶν παιδιῶν μὲ εἰδικὲς ἀδυναμίες

Οἱ εἰδικὲς ἀδυναμίες τῶν παιδιῶν, καθὼς καὶ προηγουμένως ἀνεφέραμε, παρουσιάζονται στὰ δυὸ κύρια μαθήματα, τὰ γλωσσικά καὶ τὰ μαθηματικά.

Γι' αυτό το λόγο πρέπει να γίνεται διάγνωση και θεραπεία τῶν ἀδυναμιῶν αὐτῶν. Οἱ αἰτίες τῶν εἰδικῶν ἀδυναμιῶν πολλές φορές εἶναι ἀφανεῖς καὶ χρειάζεται μεγάλη ἐπιδεξιότητα γιὰ τὴν ἐξακρίβωσή των. Οἱ αἰτίες αὐτὲς ἢμποροῦν νὰ ταξινομηθοῦν σὲ τρεῖς κατηγορίες:

1. Στὴν πρώτη κατηγορία ἀνήκουν τὰ ἐπαναλαμβανόμενα λάθη καὶ οἱ ἐσφαλμένες συνήθειες, πὺ ἐμποδίζουν τὴν ἐπιτυχία σ' ἓνα μάθημα. Π.χ. Πολλοὶ μαθηταὶ δὲν καταλαβαίνουν καλὰ τὴν ἔννοια τοῦ «μηδέν» καὶ τὸ ρόλο του στὸν πολλαπλασιασμό, ἢ δὲν κατοθώνουν νὰ μάθουν ἐπακριβῶς τὶς σχέσεις τῶν ἀριθμῶν στὴν πρόσθεση. Στὴν ἀνάγνωση συνηθίζουν νὰ προσκολλοῦνται πολὺ στὰ γράμματα ἢ στὶς συλλαβὲς κ.λ.π.

2. Στὴν δεύτερη κατηγορία οἱ αἰτίες εἶναι περισσότερο ἀφανεῖς. Εἶναι φυσιολογικὲς ἢ ψυχολογικὲς ἀδυναμίες οἱ ὁποῖες κάνουν δύσκολη τὴ μάθηση, ἀν ὄχι ἀδύνατο, χωρὶς βοήθεια καὶ εἰδικὲς ὁδηγίες. Ἡ ἀνεπάρκεια στὴν ὄραση ἢ στὴν ἀκοή ἢ στὴν ἀντίληψη εἶναι αἰτίες πὺ κάνουν τὰ παιδιὰ νὰ ἀποτυγχάνουν σὲ πολλὰ μαθήματα.

3. Στὴν τρίτη κατηγορία ἀνήκουν τὰ αἴτια πὺ εἶναι σχετικὰ μὲ τὸ χαρακτήρα καὶ τὴν προσωπικότητα.

Ἡ σχέση πὺ ὑφίσταται ἀνάμεσα στὴν κακὴ προσαρμογὴ καὶ σὲ εἰδικὴ ἀνικανότητα ἢ ἀδυναμία δὲν φαίνεται πάντα, ἀλλ' ἢ πείρα πὺ ἀποκτήθηκε στὶς παιδοψυχιατρικὲς κλινικὲς ἀπέδειξε ὅτι μιὰ ἀδυναμία ἢ ἀνικανότητα παρουσιάζεται σὲ περιπτώσεις πὺ ὁ κύριος παράγοντας εἶναι ἢ κακὴ προσαρμογὴ. Μιὰ ἔλλειψη αὐτοπεποιθήσεως πὺ δημιουργεῖται σ' ἓνα παιδί ἀπὸ κακὴ προσαρμογὴ ὕστερα ἀπὸ λίγες περιπτώσεις ἀποτυχίας σ' ἓνα μάθημα, ἐξελίσσεται σὲ διαρκὴ ἀνικανότητα σὺ μάθημα αὐτό. Σ' αὐτὲς τὶς περιπτώσεις τὰ θεραπευτικὰ μέτρα περιλαμβάνουν πολλές φορές βοήθεια γιὰ τὴν ὑπερνίκηση τῆς ἀνικανότητος, ἀλλ' ἢ βοήθεια αὐτὴ χρησιμοποιεῖται ἀπὸ τὸν Παιδαγωγὸ — Ψυχολόγο κυρίως σὰν μιὰ εὐκαιρία γιὰ τὴν ἀπὸ τὸ παιδί ἀνάκτηση τῆς αὐτοπεποιθήσεώς του καὶ τὴν ὑπερνίκηση τῆς κακῆς προσαρμογῆς του. Οἱ εἰδικὲς ἀνικανότητες ἢ ἀδυναμίες δὲν ἢμπορεῖ νὰ ἀνακαλυφθοῦν μὲ τὴν ἐφαρμογὴ ἀπλῶν διαγνωστικῶν tests ἢ νὰ θεραπευθοῦν μὲ μιὰ ἀπλὴ μεθοδικὴ διδασκαλία. Ἀπαιτεῖται προσοχή, ἐπιδεξιότητα κατὰ τὴ διάγνωση καὶ χρῆσι καταλλήλων θεραπευτικῶν μεθόδων.

Νοημοσύνη καὶ εἰδικὲς ἀδυναμίες ἢ ἀνικανότητες

Ἐνα ἄλλο θέμα πὺ πρέπει νὰ μᾶς ἀπασχολήση εἶναι ἢ σχέση πὺ ὑφίσταται ἀνάμεσα στὴ νοημοσύνη καὶ στὶς εἰδικὲς ἀνικανότητες ἢ ἀδυναμίες.

Μιὰ εἰδικὴ ἀδυναμία ἢ ἀνικανότητα ἢμπορεῖ νὰ συνοδεύεται ἀπὸ ὕψηλὸ ἢ χαμηλὸ βαθμὸ νοημοσύνης. Ὁ μαθητὴς πὺ ὑπολείπεται τῆς κανονικῆς ἰκανότητος ἔχει ἀνάγκη εἰδικῆς μέριμνας λόγω τῆς ἀμβλύτητός του ἀνεξάρτητα ἀπ' τὴν εἰδικὴ ἀνικανότητα ἀπ' τὴν ὁποία ὑποφέρει. Ἡ θεραπεία τῆς εἰδικῆς ἀνικανότητος πρέπει νὰ προσαρμοσθῇ πρὸς τὸ γενικὸν ἐπίπεδον τῆς νοημοσύνης του. Τὰ παιδιὰ πὺ παρουσιάζουν εἰδικὲς ἀδυναμίες καὶ ἢ νοημοσύνη των εἶναι ὁμαλὴ ἢ ὕψηλὴ πρέπει νὰ τύχουν ἀτομικῆς μέριμνας καὶ νὰ μὴν τοποθετηθοῦν σὲ τάξεις καθυστηρημένων μαθητῶν.

Τρόποι και μέσα αντιμετώπισεως του προβλήματος

Ἡ διάγνωσι καὶ ἡ θεραπευτικὴ ἀγωγή τῶν εἰδικῶν ἀδυναμιῶν ἢ μπορεῖ νὰ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ καθήκοντα τοῦ δασκάλου τῆς τάξεως ἂν βέβαι ο ἄριθμὸς τῶν μαθητῶν τῆς τάξεως δὲν εἶναι μεγαλύτερος ἀπὸ 30, καὶ ἂν χρησιμοποιοῦνται ὁμαδικὲς καὶ ἀτομικὲς μέθοδοι. Ἀκόμη καὶ κάτω ἀπ' τὶς σημερινὲς συνθῆκες οἱ δάσκαλοι ἢ μποροῦν νὰ συνεισφέρουν θετικὰ στὴν θεραπεία τῶν εἰδικῶν ἀδυναμιῶν ὅταν προσέχουν τοὺς μαθητὲς καὶ ἀτομικὰ καὶ ὅσο τὸ ἐπιτρέπουν οἱ συνθῆκες ἐργασίας τοῦ σχολείου. Ἡ βοήθεια εἶναι πιὸ ἀποτελεσματικὴ γιὰ τὰ παιδιά ποὺ ἀνήκουν στὴν πρώτη κατηγορία, δηλ. γιὰ ἐκεῖνα ποὺ ἔχουν ἀποκτήσει ἐσφαλμένους ἔξεις ἢ γιὰ ἐκεῖνα ποὺ δὲν κατῶρθωσαν νὰ ἀποκτήσουν οὐσιώδη στοιχεῖα τῆς μαθήσεως. Χωρὶς εἰδικὲς ὁδηγίες ὁ δάσκαλος τῆς τάξεως δὲν ἢ μπορεῖ νὰ βοηθήσῃ θεραπευτικὰ τοὺς μαθητὲς μὲ φυσιολογικὲς ἢ ψυχικὲς ἀνωμαλίες ἢ μὲ κακὴ προσαρμογὴ. Τὰ παιδιά τῶν κατηγοριῶν αὐτῶν ἔχουν ἀνάγκη τάξεως προσαρμογῆς ἢ ψυχολογικῆς κλινικῆς.

Ἡ τάξη προσαρμογῆς πρέπει νὰ δέχεται μαθητὲς μὲ σχετικῶς ἀπλὲς ἀδυναμίες στὴ μάθησι καὶ εἰδικὰ μὲ ἐκεῖνες ποὺ ἢ μποροῦν νὰ βρεθοῦν μὲ τὴ χρῆσι διαγνωστικῶν tests. Οἱ ἄλλες περιπτώσεις πρέπει νὰ ἀναλαμβάνονται ἀπὸ τὴν παιδο-ψυχιατρικὴ κλινικὴ. Ἀλλ' ἀκόμη καὶ στὶς εὐκόλες περιπτώσεις ὁ δάσκαλος τῆς προσαρμοστικῆς τάξεως πρέπει νὰ βοηθῆται ἀπὸ τὸν εἰδικὸ παιδαγωγό — ψυχολόγο ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ ἐπισκεπτεται τὴν τάξη ἢ νὰ ὁδηγοῦνται οἱ μαθηταὶ στὸν ἰατροπαιδαγωγικὸ σταθμό. Πολλὲς περιπτώσεις παιδιῶν ἀπαιτοῦν ἐξέταση ἀπὸ τὸν ψυχίατρο ἢ ἀπὸ ὀφθαλμίατρο, ἀνάλογα, καὶ ἄλλου εἰδικοῦ ἰατροῦ.

Ὁ χρόνος φοιτήσεως στὴν τάξη προσαρμογῆς ποικίλει ἀπὸ μαθητὴ σὲ μαθητὴ. Γιὰ πολλοὺς μιὰ φοίτησι 30' τὴν ἑβδομάδα εἶναι ἀρκετὴ, ἐνῶ γι' ἄλλους ἀπαιτεῖται φοίτησι μιᾶς καὶ περισσοτέρων ὥρων τὴν ἡμέρα. Παράλληλα ὁ μαθητὴς θὰ παίρνῃ μέρος στὴν ἐργασιατῆς κανονικῆς τοῦ τάξεως. Στὶς ἀγροτικὲς περιοχὲς τὰ προβλήματα τῶν εἰδικῶν ἀδυναμιῶν εἶναι παρόμοια μ' ἐκεῖνα τῶν μαθητῶν ποὺ καθυστεροῦν λόγω πολλῶν ἀπουσιῶν, καὶ οἱ λύσεις τῶν εἶναι παρόμοιοι, καὶ γιὰ νὰ μὴν ἐπαναλαμβάνομε τὰ ἴδια παραπέμπομε τὸν ἀναγνώστη σὲ ὅσα εἶπαμε προηγουμένως γιὰ τὴν ἀντιμετώπισι τῶν προβλημάτων τῶν μαθητῶν ποὺ καθυστεροῦν λόγω πολλῶν ἀπουσιῶν.

Ἡ ἀντιμετώπισι τοῦ προβλήματος τῶν παιδιῶν ποὺ παρουσιάζουν διανοητικὴ καθυστέρησι

Τὸ πρόβλημα τῶν διανοητικῶς καθυστερημένων παιδιῶν σ' ἄλλες χώρες ἀντιμετωπίζεται μὲ πολλοὺς καὶ διαφορετικοὺς τρόπους. Ἔγιναι προσπάθειες νὰ κρατήσουν τοὺς μαθητὲς αὐτοὺς στὸ κανονικὸ σχολεῖο χρησιμοποιοῦντες ὁμαδικὸ τρόπο καὶ μεθόδους διδασκαλίας.

Ἀλλ' ἀποδείχθηκε ὅτι ἡ ὁμαδικὴ μέθοδος δὲν εἶναι ἢ κατάλληλη γιὰ τὰ παιδιά αὐτά. Ἡ παρουσία μιᾶς μικρῆς μειονοψηφίας μαθητῶν σοβαρὰ καθυστερημένων δημιουργεῖ μιὰ κατάστασι στὴν ὁποία ὁ δάσκαλος δὲν ἢ μπορεῖ νὰ δώσῃ τὴν προσοχὴ ποὺ ὀφείλει στὰ ὁμαλὰ παιδιά. Μιὰ λύσι εἶναι ἡ ὀργάνωσι καὶ ἡ λειτουργία σὲ κάθε κανονικὸ σχολεῖο μιᾶς τάξεως γιὰ ὅλους τοὺς διανοητικῶς καθυστεροῦντας μαθητὲς τοῦ σχολείου καὶ κάθε ἡλικίας.

Τὸ Εἰδικὸ Σχολεῖο

Στὴ Μ. Βρετανία τὸ πρόβλημα λύθηκε μὲ τὴν λειτουργία τῶν εἰδικῶν σχολείων ὅπου φοιτοῦν οἱ διανοητικῶς καθυστερημένοι μαθητές. Ἀκόμη λειτουργοῦν εἰδικὰ σχολεῖα μὲ ἐσωτερικοὺς μαθητές, ἐνῶ σ' ἄλλες περιοχὲς οἱ μαθητές τοῦ εἰδικοῦ σχολείου μένουν πολλοὶ μαζί σὲ σπίτια καὶ φοιτοῦν σὲ γειτονικὰ εἰδικὰ σχολεῖα. Σὲ περιπτώσεις ἀνάγκης ἡ τάξη τῶν διανοητικῶς καθυστερημένων μαθητῶν κάθε ἡλικίας εἶναι ἡ καλύτερη λύση, ἀλλ' ὄχι ἡ ἰδανικὴ, διότι διανοητικῶς καθυστερημένοι μαθητές πού ἡ ἡλικία τους εἶναι ἀπὸ 7 μέχρι 12 χρόνων δὲν ἔμποροῦν νὰ ὠφεληθοῦν ἀπ' τὴν ὁμοιόμορφη διδασκαλία, οὔτε νὰ ἀναπτύξουν τὶς δυνάμεις τους καὶ νὰ καλλιεργήσουν τὰ διαφέροντά τους ἐὰν θὰ ἔχουν τὸν ἴδιο δάσκαλο σὲ ὅλη τους τὴν σχολικὴ ζωὴ καὶ θὰ συνδέωνται μὲ μαθητές τόσων διαφορετικῶν ἡλικιῶν. Ὁ δάσκαλος τῆς εἰδικῆς τάξεως ἀπομονώνεται, χρησιμοποιεῖ πάντοτε τὶς ἴδιες μεθόδους καὶ οἱ μαθητές ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὶς δεξιότητες καὶ τὰ διαφέροντα ἐνὸς προσώπου. Φυσικὰ στοὺς μικροὺς συνοικισμοὺς ἢ σὲ ἀρραιοκατωκημένες περιοχὲς ἡ τάξη μὲ ὅλους τοὺς καθυστερημένους μαθητές ἀσχέτως ἡλικίας εἶναι ἡ μόνη δυνατὴ λύση. Τὸ μέγιστον τῶν μαθητῶν τῶν εἰδικῶν τάξεων δὲν πρέπει νὰ ξεπερνᾷ τοὺς εἴκοσι, τὸ μέγιστον τῶν εἰδικῶν σχολείων δὲν πρέπει νὰ εἶναι πάνω ἀπὸ διακόσιοι καὶ τὸ μίνιμουμ (150) ἑκατὸν πενήντα μαθηταί. Τὰ διανοητικῶς καθυστερημένα παιδιὰ δὲν πρέπει νὰ φοιτοῦν στὸ ἴδιο σχολεῖο μὲ τὰ φυσικῶς ἀνίκανα παιδιὰ διότι οἱ παιδευτικὲς ἀνάγκες τῶν δύο ομάδων δὲν συμπίπτουν.

Τὰ ἡμερήσια εἰδικὰ σχολεῖα ἔμποροῦν νὰ ὀργανωθοῦν μὲ πολλοὺς τρόπους. Ἐμπορεῖ οἱ μαθηταὶ νὰ χωρισθοῦν σ' ὁμάδες ἀνάλογα μὲ τὴν ἐπίδοσή των σὲ κάθε ἕνα μάθημα καὶ ἔτσι ἡ τάξη τῆς ἀναγνώσεως δὲν εἶναι ἡ ἴδια μὲ τὴν τάξη τῆς ἀριθμητικῆς. Ὅμως χρειάζονται πολλοὶ δάσκαλοι γιὰ νὰ διδάσκουν ταυτόχρονα τὸ ἴδιο μάθημα στὶς ὁμάδες. Ἄλλο εἶδος ὀργανώσεως εἶναι ὁ σχηματισμὸς μόνον μιᾶς τάξεως πού μένει ἀμετάβλητη καὶ οἱ μαθηταὶ διδάσκονται τὴν ἴδια ὥρα τὸ ἴδιο μάθημα ἀπὸ τὸν ἴδιο δάσκαλο. Καὶ οἱ δύο τρόποι ἔχουν τὰ πλεονεκτήματά τους. Ὁ χωρισμὸς τῶν μαθητῶν σ' ὁμάδες ἀνάλογα μὲ τὴν ἐπίδοσί των σὲ κάθε μάθημα, προάγει τὶς ἀτομικὲς ἰκανότητες καὶ δεξιότητες τῶν μαθητῶν, ἐνῶ στὶς ἐνιαῖες τάξεις ὁ δάσκαλος ἔμπορεῖ νὰ γνωρίσῃ τοὺς μαθητές του καλύτερα. Ἀναφέρεται, σὲ σχετικὰ μὲ τὸ θέμα συγγράμματα, ὅτι στὴν Μ. Βρετανία, σχολεῖα πού ἐργαζότανε μὲ τάξεις διηρημένες σὲ ὁμάδες ἀνάλογα μὲ τὴν ἐπίθεσι τῶν μαθητῶν ἄλλαξαν σύστημα ὀργανώσεως καὶ σχημάτισαν ἐνιαῖες τάξεις καὶ ἄλλα πού εἶχαν ἐνιαῖες τάξεις ἔκαμαν τὸ ἀντίθετο. Εἶναι ἀναμφισβήτητο ὅτι πάνω σ' αὐτὸ τὸ ἐπὶ μέρους θέμα χρειάζεται νὰ γίνῃ πειραματισμὸς καὶ ἔρευνα.

Τὸ ἀναλυτικὸ πρόγραμμα τῶν εἰδικῶν σχολείων πρέπει νὰ περιλαμβάνῃ γνώσεις ἀνάλογες μὲ τὶς ἰκανότητες καὶ τὰ διαφέροντα τῶν μαθητῶν του καὶ νὰ τοὺς προπαρασκευάζει γιὰ τὴν μετέπειτα ζωὴ τους στὴν κοινωνία. Θὰ πρέπει νὰ διδάσκωνται στοιχειώδεις γνώσεις γλώσσας, γραφῆς καὶ ἀριθμητικῆς προσηρμοσμένες πρὸς τὶς ἀνάγκες καὶ τὶς ἰκανότητες τῶν μαθητῶν αὐτῶν. Θὰ πρέπει νὰ δίνεται ἰδιαίτερη

θέσει στὰ τεχνικά καὶ στὴν μουσική, διότι αὐτὰ εἶναι σπουδαῖες παιδευτικές ἐνέργειες στὶς ὁποῖες τὰ διανοητικῶς καθυστερημένα παιδιά παρουσιάζουν πάρα πολὺ καλὴ ἐπίδοση καὶ πετυχαίνουν ἀξιόλογα ἀποτελέσματα. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ καλλιεργοῦνται καὶ οἱ ἀτομικὲς τους ἱκανότητες. Εἶναι ἐπίσης ἀπαραίτητο νὰ συνηθίσουν οἱ μαθηταὶ (νὰ ἐθισθοῦν) νὰ ἐνεργοῦν σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνες συμπεριφορᾶς τοῦ σχολείου καὶ ἔτσι νὰ δημιουργεῖται μιὰ εὐχάριστη σχολικὴ ἀτμόσφαιρα.

Τὰ διανοητικῶς καθυστερημένα παιδιά μαθαίνουν μὲ τοὺς ὀπτικoὺς καὶ κιναισθητικoὺς τρόπους μαθήσεως καὶ ὄχι μὲ τὸν προφορικὸ. Στὸ εἰδικὸ σχολεῖο, ὅπου φοιτοῦν, αἰσθάνονται εὐχάριστα. Πρέπει ὁμως παράλληλα μ' αὐτὴ τὴν εὐχάριστη ζωὴ, νὰ προετοιμάζονται γιὰ τὴ ζωὴ στὴν κοινωνία ἀργότερα. Στὰ εἰδικὰ σχολεῖα πρέπει οἱ μαθηταὶ νὰ εἶναι ἐσωτερικοί, γιατί πολλὰ πνευματικῶς καθυστερημένα παιδιά πρέπει νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὸ οἰκογενειακὸ τους περιβάλλον, ὅπως ὑπάρχουν καὶ πνευματικῶς καθυστερημένα παιδιά ποὺ ὕστερα ἀπὸ τὴ φοίτησή τους στὸ εἰδικὸ σχολεῖο ἢμποροῦν καὶ πρέπει νὰ γυρῖσουν στὸ σπίτι τους. Πρέπει μὴ νὰ λαμβάνεται εἰδικὴ μέριμνα ὥστε κατὰ τὸ χρόνο τῆς φοιτήσεως των στὸ εἰδικὸ σχολεῖο νὰ προπαρασκευασθοῦν ἐπαγγελματικά, καὶ νὰ εἶναι σὲ θέση νὰ ἐργασθοῦν μετὰ τὴν ἀποφοίτησή τους.

Τὰ ἀνεπίδεκτα μαθήσεως παιδιά πρέπει νὰ συγκεντρώνονται σὲ κέντρα ἀπασχολήσεως ὅπου θὰ διδαχθοῦν χειροτεχνία, μουσικὴ καὶ ἄλλες παρόμοιες δράσεις.

Τελειώσαμε! Ὅταν ἔγραφα τὴν παρούσα μελέτη εἶχα ὑπ' ὄψει μου νὰ ἐκθέσω τίς ἀπόψεις μου πάνω στὸ θέμα αὐτό, ποὺ τόσο ἐνδιαφέρον εἶναι καὶ ταυτόχρονα νὰ ἀναφέρω καὶ τοὺς τρόπους χειρισμοῦ καὶ ἀντιμετωπίσεως του σ' ἄλλες χῶρες. Πρῶτα-πρῶτα ἔκαμα τὸν διαχωρισμὸ τῶν διαφόρων κατηγοριῶν τῶν καθυστερημένων παιδιῶν, περιέγραψα τίς κατηγορίες αὐτές καὶ ἀναφέρθηκα στὰ αἷτια τῆς καθυστέρησεως. Κατόπιν ἀσχολήθηκα μὲ τὸν τρόπο τῆς ἐξακριβώσεως τῶν καθυστερημένων παιδιῶν, μὲ τὸ θέμα τῶν καταλλήλων προσώπων καὶ ἀνέφερα μὲ λίγα λόγια τί πρέπει νὰ ἔχωμε ὑπ' ὄψει μας κατὰ τὴν ἐπιλογή καὶ ἐξακρίβωση. Ἀκόμη μίλησα γιὰ τοὺς τρόπους ἀντιμετωπίσεως τῶν προβλημάτων τὰ ὁποῖα παρουσιάζουν τὰ παιδιά τῶν ὡς ἄνω εἰδικῶν ὁμάδων ἢ κατηγοριῶν, τὴ σχέση εἰδικῶν ἀδυναμιῶν καὶ νοημοσύνης καὶ ἔπειτα μίλησα γιὰ τοὺς τρόπους καὶ μέσα ἀντιμετωπίσεως καὶ τὸν τρόπο ὀργανώσεως καὶ λειτουργίας τοῦ εἰδικoῦ σχολείου.

Ἀκόμη ὅταν ἔγραφα τὴν παρούσα μελέτη εἶχα ὑπ' ὄψει μου τὸν τρόπο ποὺ ἀντιμετωπίζεται τὸ πρόβλημα τῶν παιδιῶν αὐτῶν στὴ χώρα μας μὲ τὴν κρατικὴ προσπάθεια καὶ τὴν ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία. Ὅλοι μας ξέρομε πόσο ὕστεροῦμε στὸν τομέα αὐτό. Ὅχι θέβαια γιατί δὲν καταβάλλονται φιλότιμες προσπάθειες ἀπὸ τὸ προσωπικὸ τοῦ εἰδικoῦ σχολείου Καισαριανῆς καὶ τῶν ἄλλων παρομοίας φύσεως ἰδρυμάτων γιὰ τὴν ἀγωγή τῶν ἐκεῖ φοιτούντων καθυστερημένων παιδιῶν. Ἀλλὰ τώρα ποὺ σημειώνονται τέτοιες ἐξελίξεις στὸ τομέα τῆς παιδείας τῆς χώρας μας καὶ οἱ ὁποῖες θὰ ἀνατρέψουν τὸ παμπάλαιο καὶ ἀσυγχρόνιστο ἐκπαιδευτικὸ μας σύστημα, πρέπει ἢ κρατικὴ φροντίδα γιὰ τὰ δυστυχημένα αὐτὰ ἀνθρώπινα πλάσματα νὰ ἐκδηλωθῇ ἐντονώτερη. Νὰ μελετηθῇ τὸ θέμα τῶν παιδιῶν αὐτῶν καὶ νὰ δοθῇ ἢ λύση ποὺ πρέπει.

Ἡ ψυχολογία εἰς τὴν σχολικὴν τάξιν

Προσπάθειαι ψυχολογικῆς καὶ παιδαγωγικῆς παραουλοδύσεως τοῦ μαθητοῦ

Κ. ΠΑΣΣΑΚΟΥ Β. Ed. Ἐδιμβούργου

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενον καὶ τέλος)

7. **Ψυχολογικὴ ἔρευνα.** Διὰ τῆς χρήσεως ψυχομετρικῶν μεθόδων ἐγένετο ἡ ἐξακρίβωσις τοῦ ἐπιπέδου πνευματικῆς ὀριμότητος ἐκάστου μαθητοῦ καὶ ἡ τοιαύτη τῆς ἰσχύος τῶν ἐπὶ μέρους πνευματικῶν αὐτῶν λειτουργιῶν ὡς μνήμης, ἀντιλήψεως σχέσεων χώρου, ἰκανότητος σκέψεως, ἀριθμητικῆς ἰκανότητος καὶ γλωσσικῆς ἰκανότητος. Τὰ ἀποτελέσματα συνοπτικῆς παρουσιάσθαι ὅτι εἰς τὰ πλαίσια τῆς μέσης κανονικῆς εὐφυΐας εὐρίσκεται τὸ 33% τῶν μαθητῶν, ἄνω τοῦ κανονικοῦ οὐδεὶς, κάτω τοῦ κανονικοῦ τὸ 67% τούτων. (6) Ἡ τάξις παρουσιάζει μέσον ὄρον δείκτου νοημοσύνης 84,40. (Ὡς γνωστόν, ἡ περιοχή τῆς κανονικῆς ἢ μέσης νοημοσύνης καθορίζεται μεταξὺ 90 καὶ 110). Ἡ σχετικὴ σύγκρισις μεταξὺ τῶν δύο φύλων παρουσιάζει τοὺς ἄρρενας εἰς κάπως πλεονεκτικωτέραν κατάστασιν. Μέσος ὄρος νοημοσύνης ἄρρένων εἶναι 85,40 ἐνῶ ἐκεῖνος τῶν θηλέων 83,40. Μέση χρονολογικὴ ἡλικία τῆς τάξεως εἶναι 94 μηνῶν ἐνῶ ἡ μέση πνευματικὴ ἡλικία περιορίζεται εἰς τοὺς 84 μῆνας. Ἡ μέση ἐπομένως πνευματικὴ ἡλικία τῆς τάξεως ὑστερεῖ πλέον τοῦ ἑνὸς ἔτους, ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν χρονολογικὴν τῆς ἡλικίαν. Ἐγένετο — ἐμπειρικῶς — ἡ ἐπισήμανσις τῶν κυριωτέρων χαρακτηριστικῶν προσωπικότητος εἰς ἕκαστον μαθητὴν ὡς ἡ τάξις μονηρείας ἢ ἐντόνου κοινωνικότητος, συναισθηματικῆς εὐαισθησίας ἢ ἐλλείψεως ἐκδήλων

συναισθηματικῶν ἀντιδράσεων, μειονεκτικῆς καταστάσεως ἢ ἐπαρκούς αὐτοπεποιθήσεως, ἐργατικότητος καὶ ἐπιμελείας ἢ φυγοπονίας καὶ ἐλλείψεως τάξεως.

Ἐξ ἄλλου ἐπεχειρήθη ἡ διάγνωσις τοῦ ἐσωτερικοῦ ψυχικοῦ κόσμου ἐκάστου μαθητοῦ, μάλιστα δὲ ἰδιαίτερος ὄσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ὑπαρξιν ἀπεκρυσταλλωμένων φόβων ἐν εἴδη ψυχολογικῶν συμπλεγμάτων, ὡς ἐπίσης καὶ ἐπισήμανσις τῶν συναισθηματικῶν ἀντιδράσεων καὶ τοῦ ποιοῦ τῶν κοινωνικῶν σχέσεων τοῦ ἐντὸς τῆς σχολικῆς ομάδος (σχέσεις πρὸς συμμαθητὰς καὶ πρὸς τὸν διδάσκαλον).

8. **Σχολικὴ ἐπίδοσις μαθητῶν.** Κατεβλήθη συστηματικὴ προσπάθεια παρακολουθήσεως τῆς πορείας μαθήσεως (8) καὶ τοῦ ἐλέγχου τῆς σχολικῆς ἐπιδόσεως εἰς ἕκαστον μαθητὴν καὶ διὰ προσωπικῆς παρατηρήσεως καὶ διὰ τῆς χρήσεως διαφόρων ἀπλῶν τέστς ἐπιδόσεως κατὰ περιόδους. Εἰδικώτερον ἡ ἐκτίμησις καὶ ἀξιολόγησις τῆς ἐξελίξεως εἰς τὴν μάθησιν εἰς ἕνα ἕκαστον τούτων καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ σχολικοῦ ἔτους ἀναφέρετο εἰς: α') ἀναγνωστικὴν δεξιότητα, β') ὀρθογραφικὴν ἰκανότητα, γ') ἰκανότητα γραπτῆς γλωσσικῆς ἐκφράσεως, δ') ἰκανότητα προφο-

(7) Εἰς τὴν ἐν λόγω τάξιν, ὡς σύνολον, ἐφάνη ὅτι τὸ μεγαλύτερον ποσοστὸν τῶν μαθητῶν κατατρυχέται ἀπὸ φόβους ἀγρίων ζώων καὶ κτόπιν ἔργονται οἱ φόβοι ἀπὸ τὸν «μπαμπούλα» ἢ «δράκουλα» καὶ ἀκολουθοῦν οἱ φόβοι ἀπὸ «ἔβραλους», καὶ «κακοὺς ἀνθρώπους».

(8) Ἐνταῦθα δὲν γίνετι λόγος περὶ τῶν χρησιμοποιηθέντων διαφόρων διδακτικῶν μεθόδων διδασκαλίας, πορείας τῆς προσφορᾶς τῆς διδακτέας ὕλης καὶ τὰ παρόμοια.

(6) Λι ἀναλογίαν εἰς μίαν κανονικῆς συνθέσεως τάξιν κυμαίνονται ἀντιστοίχως εἰς 50 ο)ο, 25 ο)ο, 25 ο)ο.

ρικῆς γλωσσικῆς ἐκφράσεως, ε΄) ἰκανότητα εἰς μηχανικὴν ἀριθμητικὴν ἀσκήσεων, στ΄) ἰκανότητα εἰς λύσιν ἀριθμητικῶν προβλημάτων. Διὰ τῆς συσχετίσεως τῶν κατὰ τὸ δυνατόν ἀντικειμενικῶν ἀποτελεσμάτων σχολικῆς ἐπιδόσεως τῶν μαθητῶν μετὰ τὸ ἐπίπεδον πνευματικῆς τῶν ὠριμότητος, ἐξήχθη ὁ Δείκτης ἐπιτεύξεως δι' ἕκαστον μαθητὴν, ἐξαιρετικῆς σπουδαιότητος ἐνδεικτικὸν στοιχεῖον διὰ τὴν παιδαγωγικὴν πράξιν. Οὕτω περὶ τὸ τέλος τοῦ Α΄, ἑξαμήνου ἢ εἰκῶν τῆς τάξεως παρουσιάζετο ὡς ἐξῆς: 31 μαθηταὶ ἀπέδιδον εἰς ἐπίπεδον, ἐν ἀναλογίᾳ, ἀνώτερον ἐκείνου τῶν πνευματικῶν τῶν δυνάμεων, χάρις εἰς τὴν ἔντονον ἐργασίαν τῶν καὶ τὴν μεγάλην ἐπιμέλειάν τῶν. Οἱ 12 μαθηταὶ ἀπέδιδον εἰς βαθμὸν ἀνάλογον τοῦ ἐπιπέδου πνευματικῆς ὠριμότητος (μέσον— κανονικόν) καὶ οἱ ὑπόλοιποι 9, διὰ τῆς ἐπιδράσεως διαφόρων δυσμενῶν παραγόντων, ἀπέδιδον εἰς ἐπίπεδον κατώτερον ἐκείνου τῶν πνευματικῶν τῶν ἰκανοτήτων. Αἱ ἀναλογίαι αὗται μετεβλήθησαν ἐλαφρῶς μέχρι τέλους τοῦ σχολικοῦ ἔτους, μετὰ μικρὰν μείωσιν τῶν δύο ἀκραίων περιπτώσεων καὶ τάσιν αὐτῶν πρὸς τὸ μέσον— κανονικόν. Ἐγένετο ἀτομικὴ ἰδιαιτέρα παρακολούθησις καὶ παρείχετο συνεχῶς βοήθεια, σχετικῶς ἀποτελεσματικῆ, εἰς 11 περιπτώσεις δυσκολιῶν μαθήσεως καὶ 10 περιπτώσεις προβλημάτων διαγωγῆς. Ἡ ὅλη σχετικὴ προσπάθεια ἐβασίσθη ἐπὶ τῆς κατανοήσεως τοῦ μαθητοῦ, τῆς συνεχοῦς ἐνθαρρύνσεώς του καὶ τῆς παροχῆς εἰδικῆς ἀτομικῆς βοήθειας. Τὰ τελικὰ ἀποτελέσματα τῆς σχολικῆς ἐπιδόσεως τῆς τάξεως ὑπῆρξαν τὰ κάτωθι:

α΄) Ἀπολύτως ἰκανοποιητικῆς ἢ ἰκανοποιητικῆς ἐπιδόσεως 31 μαθηταί.

β΄) Μέσης ἢ μετρίας σχολικῆς ἀπο-

γ΄) Ὑστεροῦντες εἰς σχολικὴν ἐπιδόσεως 11 μαθηταί.

σιν 10 μαθηταί. Ἐκ τῶν τελευταίων τούτων, πλὴν τριῶν περιπτώσεων μετὰ ἀντιστοίχους δείκτας νοημοσύνης 86, 83 καὶ 81, οἱ ὑπόλοιποι παρουσιάζουν δείκτην νοημοσύνης, ὁ ὁποῖος κυμαίνεται μετὰξὺ 57 καὶ 79, ἥτοι εὐρίσκονται εἰς ἐμφανῆ νοητικὴν καθυστέρησιν.

Κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ σχολικοῦ ἔτους εἶχεν προγραμματισθῆ εὐρύτερον καὶ πληρέστερον «σχέδιον παιδαγωγικῆς καὶ ψυχολογικῆς παρακολουθήσεως τῶν μαθητῶν», τὸ ὁποῖον ὅμως δὲν κατέστη δυνατόν νὰ πραγματοποιηθῆ ἐξ ὀλοκλήρου καὶ ἐξ αἰτίας λόγων, οἱ ὁποῖοι ἤδη ἀνεφέρθησαν εἰς τὰ προηγούμενα.

Εἰς τὴν παρῴσαν ἐργασίαν ἐξετέθησαν ἀρκετὰ στοιχεῖα ὑπὸ στατιστικὴν

μορφήν. Πιθανόν τοῦτο νὰ ἐδημιούργη ἀμφιβολίας ὡς πρὸς τὸν ἀτομικὸν καὶ προσωπικὸν χαρακτῆρα αὐτῆς, ὁ ὁποῖος καὶ ἀποτελεῖ τὴν θάσιν τῆς παιδαγωγικῆς καὶ ψυχολογικῆς παρακολουθήσεως τῶν μαθητῶν, ἐὰν βεβαίως δὲν ἐλαμβάνετο ὑπ' ὄψιν τὸ ἀπλοῦν γεγονός, ὅτι θεμελιωδῶς ἢ μελέτη καὶ ἢ σύνθεσις τῶν ἐπὶ μέρους περιπτώσεων ὠδήγησαν εἰς τὸ ἀποτέλεσμα τῆς προσφορᾶς τῆς συνολικῆς εἰκόνας τῆς τάξεως. Ὅπως δὲ καὶ δι' ἄλλους ἐπίσης λόγους κρίνομεν ἀναγκαῖον νὰ ἐκθέσωμεν ἐνδεικτικῶς δύο περιπτώσεις μαθητῶν περιληπτικῶς.

Περίπτωσης πρώτη. Ὁ μαθητῆς Τ.Ν. ἐλκύει ἐξ ἀρχῆς τὴν προσοχὴν διότι τραυλίζει. (9) Παρουσιάζει μᾶλλον κανονικὴν ἐμφάνισιν μετὰ κάποιαν ὠχρότητα προσώπου καὶ ἐνίοτε ἀφηρημένον βλέμμα. Ἡ σωματικὴ του διάπλασις εἶναι κανονικὴ μετὰ σχετικῶς ἰκανοποιητικὴν ἀναλογίαν σωματικοῦ βάρους καὶ ὕφους. Οὐδεμίαν ἀνωμαλίαν αἰσθήσεων ὑφίσταται. Ἐγεννήθη φυσιολογικῶς καὶ ὑπῆρξεν ἐπιθυμητὸν ἐξ ἀρχῆς καὶ ἀπὸ τοὺς δύο γονεῖς του. Ἐβάδισεν τὸ πρῶτον καὶ ὠμίλησεν εἰς τὴν ἡλικίαν τῶν τριῶν ἐτῶν. Οὐδὲν σοβαρὸν γεγονός ἐλάβεν χώραν ἐντὸς τῆς οἰκογενείας του, τὸ ὁποῖον νὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐπηρέαζεν δυσμενῶς τὴν ἀνάπτυξίν του. Κατὰ τὴν προσχολικὴν ἡλικίαν ὑπέφερον ἀπὸ παθήσεως τοῦ πεπτικοῦ συστήματος. Δὲν ἐφοίτησεν εἰς νηπιαγωγεῖον. Ἐμείνεν στάσιμος εἰς τὴν Α΄ τάξιν λόγω ἀνεπαρκοῦς ἐπιδόσεως. Εἶναι τὸ δεύτερον εἰς τὴν σειρὰν τῶν τεσσάρων ἀρρένων τέκνων τῆς οἰκογενείας. Συμφώνως πρὸς τὰς ὁμολογίας τῆς μητρὸς του εἶναι ἐπιθετικὸς καὶ «γκρινιάρης» ἔναντι τῶν ἀδελφῶν του. Ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τῆς οἰκογενείας πενιχρά, ὁ πατὴρ ἐργάτης, ἡ μήτηρ μὴ ἐργαζομένη ἐκτὸς τῆς οἰκίας. Καὶ οἱ δύο γονεῖς δὲν ἔχουν τελειώσει τὸ Δημοτικὸν σχολεῖον. Ὅλοι μὲνον μαζὶ εἰς τὸ αὐτὸ δωμάτιον, μὴ ὑπάρχοντος ἄλλου. Ὑφίσταται μᾶλλον δυσσαμονία εἰς τὰς ἀμοιβαίας σχέσεις τῶν συζύγων. Σημαντικαὶ νύξεις διὰ τὰς σχέσεις τοῦ μαθητοῦ ἐντὸς τῆς οἰκογενείας του παρέχονται ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἀφ' ἑνὸς εἰς γραπτὴν ἐκθεσίαν του καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς σχετικὸν ἰχνογράφημα. Εἰς τὴν πρώτην μεταξὺ ἄλλων γράφει: «Ἐγὼ ἀγαπάω τὸν μπαμπᾶ μου πολὺ καὶ γιατί με παίρνει στὸ σινεμά καὶ γιατί ἡ μαμά μου με θαρᾶει καὶ πέρνει ἀπ' ἐξω

9, Τὴν περίπτωσιν παρακολούθησεν καὶ τὸ ἰατροπαιδαγωγικὸν κέντρον τοῦ Βασιλικοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρύματος,

μία σανίδα μεγάλη και με βαράει και μετά τρέχω... Και ο Στέλιος με βαράει και μετά τὸν βαράω κι' ἐγώ...». Χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι καὶ ὁ ἀδελφός του ὁ Στέλιος, ὁ ὁποῖος φοιτᾷ εἰς τὴν ἴδιαν τάξιν, γράφει περίπου τὰ ἴδια: «... Ὑστερα ἔρχεται ὁ ἀδελφός μου καὶ με πλακώνει καὶ ὕστερα νευριάζω καὶ νομίζω πὼς θὰ τὸν πλακώσω... κι' ἐμένα παιδιὰ ὁ πατέρας μου με ἀγαπάει...». Εἰς τὸ ἰχνογράφημα τῆς οἰκογενείας του δηλώνει πὼς «δὲν ζωγράφισα οὔτε τὴν μαμά, οὔτε τὸν μπαμπά, οὔτε τὸν ἐαυτό μου». Ἐχει ζωγραφίσει μόνο τὰ ἄλλα δύο μικρότερα ἀδελφία του. Ἐν τούτοις ἐπὶ τοῦ δαπέδου ἐπάνω σ' ἓνα χαλί ἔχει σχεδιάσει κάποιον πρόσωπο. Ἀρνείται ν' ἀποκαλύψῃ τὴν ταυτότητα ἀλλὰ προφανῶς πρόκειται περὶ τοῦ ἴδιου, ὁ ὁποῖος συμβολικῶς κεῖται ἐκεῖ ἠττημένος καὶ ἐξουθενούμενος ἐντὸς τῆς οἰκογενείας του. Ὁ T.N. ὕστερεῖ νοητικῶς. Εἰς χρονολογικὴν του ἡλικίαν 8½ ἐτῶν ἀντιστοιχεῖ πνευματικὴ 6 ἐτῶν καὶ 2 μῆνῶν. Ὁ Δείκτης Νοημοσύνης του εἶναι 73. Ἰδιαιτέρως ὕστερεῖ εἰς ἀριθμητικὴν ἰκανότητα καὶ μνήμην. Τὸν ἐλεύθερον χρόνον του ἐξοδεύει ἀποκλειστικῶς εἰς τὰ παιγνίδια. Ἐπιθυμεῖ νὰ γίνῃ ὁδηγὸς αὐτοκινήτου, ὅταν μεγαλώσῃ. Εἰς τὴν τάξιν εἶναι περισσότερον συγκεντρωμένος εἰς τὸν ἐαυτόν του. Ἐργάζεται χωρὶς νὰ ὁμιλῇ. Ἐξεγείρεται μόνον ὅταν ὁ παρακαθήμενος ἀδελφός του πάρῃ κάτι ἰδικόν του. Ὑποστηρίζει πάντοτε τὸν ἀδελφόν του καὶ συμμαρτυρεῖ τὰς δυσκολίας του. Δίδει τὴν ἐντύπωσιν ἐνὸς φοβισμένου παιδιοῦ. Εἰς τὸ διάλειμμα παίζει με τὰ ἄλλα παιδιὰ, γενόμενος ἀποδεκτὸς εἰς τὴν ὁμάδα του. Ἰδιαιτέρως περισσότερον ἐμφανῆς εἶναι ὁ τραυλισμὸς του ὅταν ἀναγινώσκει, παρὰ ὅταν ὁμιλεῖ ἐλευθέρως. Ἡ μητέρα του ὁμολογεῖ ὅτι ταῦτο προῆλθεν εἰς αὐτόν κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς φοιτήσεώς του εἰς τὸ σχολεῖον. Ἡ αἰτία τοῦ τραυλισμοῦ διαπιστοῦται ὡς ἐμφανῶς ψυχογενοῦς μορφῆς. Ἡ μητέρα του με κλονισμένον τὸ νευρικόν της σύστημα τὸν μετεχειρίζετο πολὺ σκληρῶς τότε, διότι καὶ λόγω τῆς νοητικῆς του ὕστερήσεως δὲν παρουσίαζεν ἰκανοποιητικὴν σχολικὴν ἀπόδοσιν με ἀποτέλεσμα τὴν δημιουργίαν τοῦ γλωσσικοῦ μειονεκτημάτος καὶ τὴν διαίωσιν του ἔκτοτε, ἐφ' ὅσον ἡ κατάστασις ἢ ὁποῖα τὸ ἐδημιούργησεν παρέμενεν ἢ ἴδια. Οἱ συμμαθηταὶ του τὸν εἶχον πλέον συνηθίσει καὶ δὲν τοὺς ἐξένιζεν ἢ ἐφθαρμένη προφορὰ λέξεων καὶ φράσεων κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν. Ὁ ἴδιος ὅμως ἐφαίνετο ἔχων πάντοτε συνείδησιν τοῦ ἐλαττώμα-

τός του. Εἰς ἀλλεπαλλήλους συναντήσεις με τὴν μητέρα ἐπιμόνως τῆς κατεδείχθη, ὅτι ἡ θεραπεία τοῦ τέκνου της εὑρίσκειται εἰς τὰς χεῖρας της, δηλαδή εἰς τὴν ἀλλαγὴν τῆς στάσεώς της διὰ τῆς υἰοθετήσεως ἐπιεικειᾶς, συγγνώμης, συμπαθείας καὶ ἐνθαρρύνσεως ἐναντι αὐτοῦ. Ἡ μητέρα καίτοι κατέβαλεν προσπάθειαν, φαίνεται πὼς δὲν τῆς ἦτο πάντοτε δυνατόν νὰ κυριαρχῇ εἰς τὸν ἐαυτόν της. Ὅπως ὅποτε ἡ στάσις της παρουσίασεν κάποιαν μεταβολὴν. Ἐξ ἀρχῆς ἐξεδηλώθη μία ἰδιαιτέρα πραγματικὴ συμπάθεια πρὸς τὸν μαθητὴν αὐτόν ὑπὸ τοῦ διδασκάλου του. Ἐτοποθετήθη εἰς θέσιν ὡστε εὐκολώτερον καὶ συχνότερον ὁ διδάσκαλος νὰ ἔρχεται εἰς ἐπαφὴν μαζί του. Ἐνεθαρρύνετο πάντοτε ἀκόμη καὶ εἰς τὰς πλέον ἰσχνὰς ἐπιδόσεις του. Κάθε ἐπίτευξις του παρουσιάζετο ὑπὸ τοῦ διδασκάλου εἰς τοὺς συμμαθητάς του ὡς σημαντικὴ μεταβολὴ καὶ μάλιστα πρὸς παράδειγμα πολλῶν. Ἰδιαιτέρως τοῦτο ἐλάμβανεν χώραν, ὅταν ἐκαλεῖτο νὰ ἀναγινώσκῃ ἀπὸ τὸ βιβλίον του. Μέχρι τοῦ τέλους τοῦ σχολικοῦ ἔτους ἐφαίνετο ἐκδήλως πλέον, ὅτι εἶχεν ἀπαλλαγῆ ἀπὸ κάποιον ἐσωτερικόν φόβον καὶ ἀνασταλτικὴν δύναμιν. Ἡ βελτίωσις ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν διόρθωσιν τοῦ τραυλισματος ὑπῆρξεν ἀξιοσημεῖωτος, ὅχι ὅμως καὶ πλήρης. Προήχθη εἰς τὴν ἐπομένην τάξιν με βαθμὸν Λίαν Καλῶς.

Περίπτωσις δευτέρα. Ἡ εἰκὼν τὴν ὁποῖαν παρουσιάζει ἡ περίπτωσις τοῦ ἑπταετοῦς μαθητοῦ Π.Δ. εἶναι διὰ ἄφορος καὶ τὸ πρόβλημα τὸ ὁποῖον τὸν ἀπασχολεῖ, ἄλλης μορφῆς. Εἶναι ἓνα ἐξαιρετικῶς καχεκτικόν, χλωμόν, περίφοβον παιδί. Κατ' ἀρχὴν φοβεῖται νὰ πλησιάσῃ καὶ τὸν διδάσκαλόν του καὶ μόνον κατόπιν συνεχοῦς προσπάθειας, παρουσιάζεται βελτίωσις εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τῆς ἐπαφῆς. Δὲν συμμετέχει εἰς τὴν ἐργασίαν τῆς τάξεως καὶ δίδει τὴν ἐντύπωσιν καθυστερημένου παιδιοῦ. Ἄλλωστε ἡ ἀναγνωστικὴ του ἰκανότης εὑρίσκειται κάτω τοῦ μετρίου. Ἐν τούτοις σὺν τῷ χρόνῳ καὶ εἰς περιπτώσεις ὅπου ὀλόκληρος ἢ τάξις ἀδυνατεῖ ν' ἀπαντήσῃ εἰς ἓν ζήτημα, αὐτὸς αἴφνης ζητᾷ τὴν ἀδειαν καὶ πρὸς ἐκπληξίν μας δίδει πληρέστατα τὴν ὀρθὴν ἀπάντησιν καὶ μάλιστα ὅταν αὐτὴ εἶναι ἀποτέλεσμα περισσότερον κρίσεως παρὰ μνήμης. Τὸ τεστ εὐφυΐας ἀποκαλύπτει τὰς πραγματικὰς πνευματικὰς δυνάμεις τοῦ παιδιοῦ. Παρουσιάζει δείκτην νοημοσύνης 107, ὑπερτερούσης τῆς πνευματικῆς του ἡλικίας κατὰ ἡμισυ ἔτος ἀπὸ τὴν χρονολογικὴν του καὶ ἀποδεικνύεται ὁ εὐφυέστερος μαθητὴς τῆς

τάξεως. Παρουσιάζει την κλασσικήν περιπτώσιν τοῦ μαθητοῦ με τὴν χαρακτηριστικὴν ἔλλειψιν ἀναλογίας καὶ θετικῆς συναφείας μεταξύ νοημοσύνης καὶ σχολικῆς ἐπιδόσεως. Πράγματι ἡ ἐπίδοσις του εἰς τὰ μαθήματα εὐρίσκεται κάτω τοῦ μετρίου, παρομοία ἐκείνης τῶν μαθητῶν με δεικτὴν νοημοσύνης κάτω τοῦ κανονικοῦ. Κατὰ κανόνα αἱ περιπτώσεις ἀποκλίσεων μεταξύ νοητικῆς καὶ σχολικῆς ἀποδόσεως ὀφείλονται εἰς λόγους ἐσωτερικοῦς συναισθηματικοῦς, εἰς τὴν ὑπαρξιν κάποιου ψυχολογικοῦ προβλήματος. Ἡ πηγὴ τοῦ προβλήματος τοῦ μαθητοῦ μας εὐρίσκεται εἰς τὴν οἰκογένειάν του. Ἡ μητέρα του εἰς τὰς συνεχεῖς συνεντεύξεις ἀποκαλύπτει μὲ μεγάλην πικρίαν τὴν εἰκόνα τοῦ σπιτιοῦ, ὅπου πρωταγωνιστὴς τῆς ἐξαιρετικῆς δυσμενοῦς ἀτμοσφαιράς εἶναι ὁ πατήρ. Ἡ μητέρα κατάγεται ἐκ τῆς ἐπαρχίας καὶ ἔλαθεν ὡς προῖκα τῆς ἀρκετὰ σημαντικῆν περιουσίαν, ἡ ὁποία ὁμῶς ἐξηνεμίσθη εἰς μικρὸν διάστημα ὑπὸ τοῦ συζύγου της, ὁ ὁποῖος συνεδέθη με συντροφίαν ὑπόπτων καὶ χρεωκοπημένων ἀτόμων. Δὲν ἤργησαν καὶ τὰ χρεῖ με ἀποτέλεσμα τὴν οἰκονομικὴν ἐξάρθρωσιν τῆς οἰκογενείας, ὅπου ἡ κατάστασις κατήντησεν ἀφόρητος διὰ τὰ μέλη της. Ὅταν ἐγεννήθη ὁ μαθητὴς, ὁ ὁποῖος εἶναι καὶ ὁ ὑστερότοκος τῆς οἰκογενείας, ἦτο εἰς τὴν πραγματικότητά ἀνεπιθύμητος καὶ ἀπὸ τοὺς δύο γονεῖς ἀφ' ἑνὸς ἐκ λόγων οἰκονομικῶν, ἀφ' ἑτέρου λόγῳ τῆς ἐπικρατοῦσης ἀταξίας καὶ διασπάσεως. Ὁ σύζυγος συχνὰ ἐπιστρέφων μεθυσμένος εἰς τὴν οἰκίαν ἐδημιούργει φοβερὰς σκηνὰς ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια καὶ τῶν δύο παιδιῶν, ὑβρίζων καὶ κτυπῶν τὴν σύζυγόν του. Ἦτο ἤδη ἄεργος. Ἡ οἰκογένεια ἐδυστύχει. Ἡ μητέρα ἔκλαιεν συνεχῶς. Ὁ τραυματισμὸς εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ παιδιοῦ εἶχε πλέον καταστῆ βέβαιος καὶ ἰδιαιτέρως ἐπικίνδυνος καὶ τὸ ἔντονον αἶσθημα τοῦ φόβου ἐγκαθιδρύθη ἐντὸς του ἐξ αἰτίας τῶν θιαίων μεταξύ τῶν γονέων του σκηνῶν, τῶν ὁποίων παρίστατο αὐτόπτης μάρτυς. Ἦδη ὁ πατήρ εἶχεν καταντήσῃ νευρασθενῆ καὶ ὁ θεράπων εἰδικὸς ἰατρός τοῦ συνέστησεν νὰ μὴ ἀσχολῆται διόλου με τὴν ἀγωγὴν τῶν τέκνων του. Ἡ δυσαρμονία τῶν ἀμοιβαίων σχέσεων τοῦ ζεύγους ἦτο πλήρης καὶ ἡ ἀτμόσφαιρα εἰς τὴν οἰκογένειαν πάντοτε τεταμένη. Ἡ σύζυγος οὐδὲν εἶχεν ἀναφέρει εἰς τὰ ἀδελφία της, ὑποφέρουσα καὶ ὑπομένουσα μόνη της τὴν κατάστασίν της. Ἐντούτοις οἱ συγγενεῖς τοῦ συζύγου της, οἱ ὁποῖοι ὡς ζῶντες πλησιέστερον αὐτῆς ἐγνώριζον τὰ πράγματα, τὴν παρῶτρυνον

εἰς διαζύγιον, διότι δὲν διέβλεπον οὐδεμίαν διόρθωσιν τῆς καταστάσεως. Παρὰ ταῦτα ἐκείνη ὑπέμενον. Τελευταίως κατάρθρωσεν νὰ τοῦ εὔρη μίαν μόλιμον ἐργασίαν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον κάπως ἐβελτίωσεν τὴν ὅλην κατάστασιν. Ὁ πατήρ ἐκλήθη εἰς τὸ σχολεῖον καὶ ἦλθεν. Εἰς δύο τρεῖς συνεντεύξεις τοῦ παρουσιάσθη ἡ κατάστασις τοῦ παιδιοῦ του ὡς ἐξαιρετικῶς εὐφυοῦς καὶ ἱκανοῦ. Εἰς μίαν ἀπὸ αὐτὰς τὰς συναντήσεις ἐκλήθη καὶ ὁ μαθητὴς ὅπως παρίσταται. Τὸ παιδί ἐνώπιον διδασκάλου καὶ πατρὸς ἐξεδήλωσεν ἕνα ἔντονον αἶσθημα φόβου, τὸ ὁποῖον δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ συγκρατήσῃ. Προσεπαθήσαμεν καὶ οἱ δύο νὰ τὸ καθησυχάσωμεν καὶ τὸ ἐστείλαμεν εἰς τοὺς παίζοντας εἰς τὸ προαύλιον συμμαθητὰς του. Ὁ πατήρ παραδέχεται ὅτι ἐκεῖνο «ἔχει φόβο μέσα του» καὶ τελικῶς ὁμολογεῖ πλήρως τὴν εὐθύνην του διὰ τὴν κατάστασιν τοῦ παιδιοῦ, τὴν σοβαρότητα τῆς ὁποίας μόλις ἀντιλαμβάνεται καὶ ἐκ τῆς ὁποίας συγκινεῖται ἔντονα. Ὑπόσχεται νὰ καταβάλλῃ κάθε προσπάθειαν «νὰ ἀλλάξω» καὶ «νὰ δώσω τὸ θάρρος ποὺ ἔχασε τὸ παιδί», ὅπως λέγει.

Τὸ παιδί πράγματι λιμοκτονεῖ ἀπὸ ἀγάπην. Εἰς γραπτὴν του ἐργασίαν τὸ ἐκφράζει ἐμμέσως: «Ἐμένα ἡ μάνα μου καὶ ὁ πατέρας μου με ἀγαπᾶνε. Με ἀγαπάει καὶ ὅλη ἡ οἰκογένειά μας.

...» Εἰς τὸ ἰχνογράφημα τῆς οἰκογενείας του παρουσιάζει τὸν ἑαυτό του μεταξὺ καὶ πλησίον τῶν δύο γονέων του — ἐκφρασις αἰσθήματος ἀνασφαλείας—ἐνῶ παραλείπει νὰ ζωγραφίσῃ τὸν μεγαλύτερον ἀδελφόν του με τὴν ὑπὸ τοῦ ἰδίου λογικοποίησιν ὅτι «τὸ χαρτί δὲν ἐχώρεσε νὰ θάλω τὸν ἀδελφόν μου»! Ἡ προσπάθεια ἤδη τοῦ διδασκάλου λαμβάνει διπλὴν παράλληλον κατεύθυνσιν. Ἡ μία ἀφορᾶ εἰς τὸν ἴδιον μαθητὴν, ἡ ἄλλη εἰς τὴν οἰκογένειάν του. Συνεχίζονται αἱ συχναὶ ἐπαφαὶ με τὴν μητέρα, εἰς τὴν ὁποίαν συνίσταται ὑπομονή, κατανόησις τοῦ ἀσθενοῦς συζύγου, προσπάθεια νὰ τὸν δικαιολογῇ εἰς τὸ παιδί καὶ ποτὲ νὰ μὴ στρέφεται ἐναντίον του ἢ νὰ στρέφῃ τὸ παιδί ἐναντίον τοῦ πατρὸς. Νὰ ἀποφεύγῃ νὰ κλαίῃ ἐμπρὸς εἰς τὸ παιδί, νὰ διασκορπίζῃ τὴν στενοχώριαν της ὅσον τὸ δυνατόν, νὰ παραστέκῃ με ἀνοχὴν καὶ πραγματικὴν συμπάθειαν εἰς τὸν σύζυγόν της. Ὅλη αὐτὴ ἡ τακτικὴ μετέβαλεν βαθμηδὸν τὴν ἀτμόσφαιραν τῆς οἰκογενείας εἰς περισσότερον εὐνοϊκὴν. Ἐξ ἄλλου εἰς τὸν μαθητὴν, εἰς τὸ σχολεῖον δίδονται συστηματικῶς εὐκαιρίαι πρὸς χρησιμοποίησιν καὶ προβολὴν τῶν πνευματικῶν του δυνάμεων. Τοῦ παρέ-

χονται πρωτοβουλία εις τὴν τάξιν, ἢ ὅποια τὸν περιβάλλει μὲ ἐνδιαφέρον καὶ θαυμασμόν. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐκφραζόμενος ἐλευθέρως λέγει ὠριμένα ἐπιτυχῆ ἀστεία καὶ οἱ συμμαθηταὶ τοῦ ἱκανοποιημένοι γελοῦν, καθιστάμενος τοιουτοτρόπως δημοφιλῆς. Εἰς τὴν ἐπίδοσίν του ἐνθαρρύνεται καθημερινῶς καὶ ἐπαινεῖται. Τὸ αὐτοσυναίσθημά του ἐνισχύεται σημαντικῶς. Τὴν μεγαλύτεραν πρόοδον παρουσιάζει κατ' ἀρχὴν εἰς τὴν ἀριθμητικὴν (μηχανικὴν καὶ λύσιν προβλημάτων).

Δύναται πλέον νὰ διηγῆται εἰς τοὺς συμμαθητάς του μὲ ἰδιαίτεραν εὐχαρίστησιν ἱστορίας, ἀπὸ ἐλεύθερα ἀναγνώσματα τῆς μαθητικῆς βιβλιοθήκης, μὲ μίαν διήγησιν εὐχερῆ καὶ λεπτομερῆ, ὅπου ἡ δημιουργικὴ φαντασία ἐπαρκῶς παίζει τὸν ρόλον τῆς. Ἀκολουθεῖ ἡ βελτίωσις του εἰς τὴν ἀναγνωστικὴν δεξιότητα. Περὶ τὸ μέσον τοῦ Β' ἑξαμήνου ἀναγιγνώσκει μὲ ἱκανοποιητικὴν εὐχέρειαν. Εἰς τὴν ὀρθογραφίαν δὲν ὑστερεῖ σχεδὸν διόλου. Παρουσιάζεται ἀκόμη θραδὺς εἰς γραπτὰς ἐκθέσεις. «Κύριε, σκέπτομαι πολλὴ ὥρα καὶ δὲν μπορῶ νὰ γράψω πολλά» δικαιολογεῖται. Περὶ τὸ τέλος τοῦ σχολικοῦ ἔτους ἔχει μεταβληθῆ εἰς ἓνα πολὺ χαρούμενο, κοινωνικὸ καὶ δραστήριον παιδί — τελείως ἀντίθετος ἢ εἰκὼν ἀπὸ ἐκείνην τὴν ὁποίαν παρουσίαζεν κατὰ τὴν ἑναρξιν τοῦ ἔτους — καὶ χωρὶς δισταγμὸν προάγεται μὲ τὸν βαθμὸν ἐννέα, ἐνῶ ὑπάρχουν πράγματι καὶ ἄλλαι δυνατότητες καὶ περιθώρια βελτιώσεως.

Ἡ σχολικὴ τάξις εἶναι ἓνας ἀνθρώπινος χώρος μὲ πλῆθος ἀπὸ προβλήματα.

Ἀποτελεῖ τὸ σύνολον τῶν ἐπὶ μέρους προβλημάτων τῶν νεαρῶν ἀνθρωπίνων ὑπάρξεων, αἱ ὁποῖαι ἐν μέσῳ ποικίλων ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν ἐμποδίων ἀκολουθοῦν ἐν τούτοις, ὠθούμεναι ἀπὸ τὴν ἰδίαν φύσιν των, τὴν πορείαν τῆς ἀναπτύξεώς των, τὴν πορείαν εἰς τὴν ζωὴν. Ἡ ἀγνοία τῆς πολυσυνθέτου πραγματικῆς εἰκόνας τῆς μαθητικῆς τάξεως ὑπὸ τοῦ διδασκάλου, ἀποτελεῖ δι' αὐτὸν Παιδαγωγικὴν ἀνεπάρκειαν.

Ἡ δειλία ἐξ ἄλλου ἐμπρὸς εἰς τὰ πολυποίκιλα προβλήματα σημαίνει ἄμεσον ἢ ἔμμεσον ἀρνήσιν τοῦ ἔργου του, τῆς ἀποστολῆς του. Ἡ μετ' ἐπιστήμης καὶ διαίσθησεως συνεχῆς καὶ ἐμπρακτος εἰς τὰς συγκεκριμένους περιπτώσεις λειτουργία τῆς ἀγνῆς ἀγάπης τοῦ παιδαγωγοῦ πρὸς τοὺς τροφίμους του, δίδει τὴν ἐπιτυχῆ καὶ εὐτυχῆ σύγχρονον τοποθέτησίν του. Θὰ εὕρη πολλάκις τὸν ἑαυτὸν του εἰς δυσχερείας— «διατὶ συμβαίνει αὐτό;»—θὰ δοκιμάσῃ ἄλλοτε τὴν δυσάρεστον ἐμπειρίαν τῆς ἀμηχανίας—«τί πρέπει νὰ πράξω τώρα;»—ἀλλ' ὅπωςδήποτε μέσα εἰς τὴν εἰλικρινῆ του προσπάθειαν θὰ εὕρισκῃ πάντοτε τὸν δρόμον του.

Ὡς μία σημαντικὴ ἀποζημίωσις εἰς τὸν εὐγενῆ τοῦ μόχθου καὶ μία βαθεῖα ἱκανοποίησις, θὰ φθάσῃ ἡ πληροφορία ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν κόσμον τῆς μαθητικῆς τάξεως, ὁ ὁποῖος τὸν περιβάλλει καὶ ἐξαρτᾶται βασικῶς ἀπὸ αὐτόν, ὅτι ἡ ἀποφασιστικὴ βοήθειά του ὁδηγεῖ θετικῶς καὶ θῆμα πρὸς θῆμα τοὺς μικροὺς ἀνωρίμους, πρὸς τὴν πολὺπλευρον ὀριμότητα καὶ τὴν βαθμιαίαν κατάκτησιν τῆς ζωῆς.





βιβλιογραφία



Ίω. Κυριαζικίδη : ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟ

Ἡ «Εἰσαγωγή στὸν Ἐπαγγελματικὸ Προσανατολισμὸ» τοῦ κ. Ἰωάν. Κυριαζικίδη εἶναι μιὰ σημαντικὴ προσφορὰ στὸν τομέα τοῦ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ, ὅπως φαίνεται καὶ ἀπὸ τὰ περιεχόμενα τοῦ βιβλίου.

Ἡ ἔννοια, ἡ σημασία καὶ ἡ ἱστορικὴ ἐπισκόπησις τοῦ Ἐπαγγ. Προσανατολισμοῦ ἀναπτύσσονται μὲ σαφήνεια στὸν πρόλογο. Στὸ πρῶτο Κεφ. παρέχεται ἀνάγλυφη εἰκόνα τῆς ἐκπαιδεύσεως στὴ Γαλλία καὶ τῆς ὀργανώσεως τοῦ Ἐπαγγ. Προσανατολισμοῦ. Στὸ δεύτερο Κεφ. περιγράφεται ἡ ἐκπαίδευσις στὴν Ἀγγλία, Οὐαλλία καὶ Σκωτία ὡς καὶ ὁ ἐπαγγελματικὸς προσανατολισμὸς σ' αὐτὲς τὶς χῶρες. Στὸ τρίτο Κεφ. δίδεται λεπτομερὴς εἰκόνα τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τοῦ Ἐπαγγελματικοῦ Προσανατολισμοῦ στὴν Ἑλβετία. Ἡ ἔρευνα τῆς ἐκπαιδεύσεως στὶς χῶρες αὐτὲς διευκολύνει τὴν κατανόησι τῆς ὀργανώσεως τοῦ ἐπαγγελματικοῦ τῶν προσανατολισμοῦ. Ἡ ὅλη μελέτη παρέχει ἰνδιαφέροντα σημεῖα συγκρίσεως καὶ φωτίζει τὸ πρόβλημα τῆς ὀργανώσεως τῆς Ἐκπαιδεύσεως καὶ τοῦ Ἐπαγγ. Προσανατολισμοῦ στὴ χώρα μας. Στὸ 4ο Κεφ. ἐρευνᾶται ἐπισταμένως τὸ θέμα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκπαιδεύσεως, Γενικῆς καὶ Ἐπαγγελματικῆς, καὶ γίνεται περιγραφή καὶ κριτικὴ τῆς ὀργανώσεως τῆς Παιδείας σύμφωνα μὲ τὸ Ν.Δ. τοῦ 1959 καὶ τοῦ 1964. Στὸ πέμπτο Κεφ. ὀρίζονται οἱ θάσεις τοῦ Ε.Π. καὶ παρέχεται πλήρες ἐμπιστευτικὸν οἰκογενειακὸν καὶ ἐμπιστευτικὸν σχολικὸν δελτίον. Στὸ ἕκτο Κεφ. περιγράφονται οἱ τρόποι ταξινομήσεως τῶν ἀτόμων, παρέχονται γνώσεις χαρακτηρολογίας καὶ οἱ μέθοδοι γιὰ τὴ διάγνωσι τῆς ἀτομικότητος (ἐρωτηματολόγια, συνεντεύξεις, παρατήρησις, πείραμα καὶ τέστ). Ἡ βαρῦτης πέφτει στὰ τέστ καὶ ἰδιαίτερα στὰ τέστ νοημοσύνης, δεξιότητων καὶ χαρακτῆρος ὡς καὶ στὸν τρόπο ἐργασίας τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Ἐπαγγ. Προσανατολισμοῦ στὸ Πανεπιστήμιον Γενεύης. Γενικὰ παρέχονται ἀσφαλεῖς τρόποι διαγνώσεως τοῦ ἀτόμου. Στὸ ἕβδομο Κεφ. περιγράφεται ἡ τεχνικὴ ἀνάλυσις τοῦ ἐπαγγέλματος, δίδονται ἐπαγγελματικὲς μονογραφίες καὶ γίνεται ταξινόμησις τῶν ἐπαγγελμάτων. Στὸ ὄγδοο Κεφ. δίδονται πληροφορίες γιὰ τὴ γνῶσι τῆς ἀγορᾶς τῆς ἐργασίας. Στὸ ἕνατο Κεφ. γίνεται περιγραφή καὶ κριτικὴ τοῦ Ἐπαγγ. Προσανατολισμοῦ στὴν Πατρίδα μας καὶ προτείνονται ἀξιοπρόσεκτα μέτρα ὀργανώσεως. Στὸ δέκατο καὶ τελευταῖο Κεφ. ἐκτίθεται ἡ διδασκαλία καὶ ἡ ἐφαρμογή στὴν πράξι τῆς τεχνικῆς τοῦ Ἐπαγγ. Προσανατολισμοῦ στὴν Παιδαγ. Ἀκαδημία Τριπόλεως.

Ὁ Κυριαζικίδης εἰδικευθεὶς στὸ Πανεπιστήμιον Γενεύης καὶ σὲ εἰδικὰ Κέντρα τῶν Παρισίων, στὰ προβλήματα Ε.Π., εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς ἐγκυρότερους καὶ αὐθεντικώτερους μελετητὰς τῶν συναφῶν προβλημάτων.

I.K.



